

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

BILTHOVEN — B. TELDER

Kent U Gajus?

KENT U GAJUS? Nee, niet Gajus van Derbe en niet Gajus van Macedonië en ook niet Gajus, bij wie Paulus een tijdlang te Corinthe in huis is geweest, maar dié Gajus aan wie de apostel Johannes eenmaal eigenhandig een briefje heeft geschreven, dat ons in de Bijbel is bewaard gebleven (III Johannes).

Een kostelijke broeder. Een broeder om van te houden. De heilige Geest heeft zorg gedragen dat zijn naam bij de kerk van de Heer in gedachtenis blijft. En de gedachtenis van deze rechtvaardige mag nog voor velen onder ons tot zegening zijn. Straks zullen we ook deze medewerker met de Waarheid onder de gemeente der uitverkorenen op de nieuwe aarde mogen terugzien.

Hoe heeft Johannes deze Gajus liefgehad! Liefgehad in de Heer. Hoe heeft hij op gepaste wijs lof gesproken over diens goede

werken. Leest u het apostolisch briefje er nog maar eens op door. Dan kan het u onder Gods zegen nog opscherpen in de liefde en goede werken.

Wat was het dan, dat Gajus ter wille van de naam en de zaak van de Heer heeft gedaan?

O, het waren geen daverende dingen, geen dingen van kerkhistorische betekenis. Hij is eenvoudig getrouw geweest op de plaats waar de Heer hem had gesteld, met de midelen welke God hem had geschonken.

Hij bekleedde geen ambt in de kerk. Maar hij was een welvarend man, een welgesteld iemand, die met zijn geld en goed op ruime wijze weldadigheid en gastvrijheid kon beoefenen. Dat deed hij dan ook. Hij stelde zijn huis open voor de rondreizende Evangeliedienaars die, onder leiding van en in hartelijke samenwerking met de apostel Johannes, op verschillende plaatsen voor de naam van Christus uitgingen. Hij verleende hun niet enkel onderdak, maar hielp ze ook financieel voort, zodat ze zonder zorg konden arbeiden. 'Beste vriend' — zo schreef Johannes hem — 'je bent trouw in alles wat je doet voor die mensen, die je broeders zijn al ken je ze niet eens. De gemeente hier heeft ze horen vertellen van jouw liefde. Wees zo goed ze verder te helpen op een manier die God waardig is. En stoor je niet aan de boze praatjes en verdachtmakingen, die in jouw gemeente tegen mij en mijn medewerkers ('die Johannes-mensen!') worden ingebracht.

Het komt in de kerk nóg wel voor, dat oprechte en trouwe broeders als Gajus in hun liefdebetoon jegens dienstknechten der waarheid worden teruggehouden onder invloed van laster en verdachtmaking. De oprechte en trouwe Gajus was mogelijk wat argeloos tegenover een valse broeder als Diotrefes.

Laat geen enkele Gajus onder ons argeloos zijn!

■ WACHT U VOOR DIOTREFES!

Diotrefes was een broeder. Nog wel een opziener in de kerk. Over zijn niet-zuiverin-de-leer-zijn viel geen woord te zeggen.

In de gemeente waarvan Gajus lid was had hij een leidinggevende plaats gekregen. Of, beter gezegd, hij had zich die plaats aangematigd. Want, waarvan hij ook vrij mocht zijn, zeker niet van eer- en heerszucht.

Toen de apostel eens een brief aan de gemeente had geschreven, had hij dit schrijven niet ter kennis van de gemeente gebracht.

Diotrefes duldde geen invloed van buiten in zijn gemeente. Hij wilde zelf leiding geven. Trouwens van die Johannes en zijn medestanders moest hij niets hebben. Die 'Johannes-mensen', die rondtrekkende Evangeliedienaars, die in samenwerking met de apostel op verschillende plaatsen het Woord kwamen bedienen, moesten uit zijn gemeente maar wegblijven.

Zelf weigerde hij ze in zijn huis te ontvangen. En de gemeentelieden die gastvrij hun woning voor de rondtrekkende broeders openstelden, werden kort en goed met de kerkelijke ban buiten de gemeente gezet.

Diotrefes wilde de baas spelen. Hij wilde de gemeente naar zijn hand stellen. Hij moest de eerste zijn.

Natuurlijk sprak hij dat niet zo uit. Daar was hij als heerszuchtig mens tactisch genoeg voor. Hij zal daar wel principiële en 'kerkrechtelijke' gronden voor hebben aangevoerd.

Maar bij zijn kerkpolitiek ontzag hij zich niet om een trouwe dienstknecht van Jezus Christus, een in de dienst vergrijsde apostel van de Heer, in een kwaad daglicht te stellen. Hij vertelde allerlei lelijke dingen van Johannes. Hij strooide over hem en daarmee ook over diens medestanders en medestrijders in het Evangelie, over die 'Johannes-mensen', boze praatjes rond. Met als gevolg dat ook trouwe en argeloze broeders en zusters in de gemeente onder invloed van zijn geroddel kwamen.

Wat moet de apostel van de Heer daarover een verdriet hebben gehad. En hoevele dienaars van God vóór en na hem hebben in hun strijd voor de naam en de zaak van de Heer hetzelfde leed gedragen, zo dikwijls ze bij hun leven hebben bloot gestaan aan allerlei onhebbelijkheid en verdachtmaking. En dat door zogenaamde broeders, ambtsdragers in de kerk, leidinggevende en leidingnemende lieden, die bedektelijk hun kerkpolitiek voerden en zich daarbij niet ontzagen de kerkelijke tucht te misbruiken.

'De derde brief van Johannes', aan zijn goede vriend Gajus gericht, bevat een leerzaam en waarschuwend stukje kerkgeschiedenis.

Wacht u voor Diotrefes!

KAMPEN — C. VEENHOF

„De Standaard”-lezers

■ de situatie rond 1872

Wie waren de „Standaard”-lezers en wat zijn ze door de lectuur van Kuypers lijfblad geworden?

Toen De Standaard voor het eerst verscheen stond het er met de gereformeerde volksgroep naar de mens gesproken hopeloos voor.

Nog steeds was in die tijd de conservatieve partij machtig in ons Vaderland.³¹⁾ Zij die daartoe behoorden beschouwden zich globaal genomen als alleszins christelijk. Ze waren voorts fervente anti-papisten, verdedigers van „het protestantisme” en trouwe leden van de „Vaderlandse kerk”. Maar ze haatten alle nieuwigheden. Hun activiteit was vóór alles gericht op het handhaven van de status quo. Daarom waren ze tegenstanders van het extreme modernisme in de kerk en van het radikale liberalisme in de staat. Maar ze kantten zich nog feller tegen wat Groen van Prinsterer in kerk en staat, voor lager en hoger onderwijs, door pers en organisatie ondernam. Als de strijd in de Tweede Kamer of de pers zich toespitste waren de conservatieven altijd irenisch ten opzichte van „links”, maar verbeterden en bitter tegen de orthodoxen en de orthodoxie. Op de kritieke momenten van Groens strijd voor de handhaving van het christelijk nationaal karakter van de staat en tegen het ongelooft in de kerk lieten de conservatieven hem altijd in de steek. Een scherpzinnige scribent uit die dagen typeerde de conservatieve partij eens aldus: „Het is uit de conservatieve partij, dat jaren geleden uit vrees voor de orthodoxie, de onbillijke strijd tegen de **Afgescheidenen** is voortgekomen; uit haar midden ook dat later krachtig verzet is aangeteekend tegen de **vrije organisatie van de Rooms-Catholyke Kerk**; uit haar midden vooral, dat in 1848 een angstkreet is opgegaan tegen de **vrijheid van onderwijs**, en kort daarna, toen het bleek, dat die vrijheid niet meer te keeren was, de eisch om, als tegen wigt van het vrije onderwijs, in de nieuwe Grondwet (die van 1848 - C.V.) het **gebiedend voorschrift** op te nemen, dat alom in het Rijk van Overheidswege voor voldoende openbaar onderwijs zou worden zorg gedragen.”³²⁾

De conservatieve partij was een toonbeeld van politieke karakterloosheid, stijlloosheid en immoraliteit. Haar concrete politieke activiteit werd gekenmerkt door „bedaardheid”, compromissen, opportunisme en slimheid.”³³⁾

☆☆☆

Naast en vooral ook tegenover de conser-

³¹⁾ Dit woord „partij” kan in dit verband gemakkelijk misverstand wekken. Er bestonden in die tijd nog geen georganiseerde partijen met 'n partijbestuur en 'n program. De eerste georganiseerde politieke partij in ons land was de anti-revolutionaire. Als georganiseerde partij dateert deze uit 1878. Men kan partij hier gevoelig weergeven met „richting”. Het duidt een niet scherp af te grenzen groep personen aan die ongeveer van dezelfde grondovertuiging uitgaan. Zo opgevat kan Groens spreken over **le parti de Dieu vivant** — de partij van de levende God — verstaan. Hij zou er niet aan gedacht hebben een politieke organisatie zo te betitelen!

³²⁾ Dit schreef de Leidse hoogleraar Buys die in De Gids scherpzinnige analyses van de politieke situatie in ons Vaderland gaf. Zie **Ned. Gedachten**, V, 118. Op grond van de grondwetsbepaling dat overal voldoende openbaar onderwijs moest worden gegeven werden openbare scholen gesticht waar nagenoeg niemand openbaar onderwijs verlangde. Het is wel gebeurd dat wanneer gemeentebesturen besloten een openbare school op te heffen omdat ze nog slechts door een paar leerlingen werd bezocht de Gedeputeerde Staten dat op grond van deze bepaling verboden. Ze werd al heel gauw de „ellendige zinsnee” genoemd.

³³⁾ Kuyper schreef over de conservatieve partij eens — in **De Standaard** van 10 febr. 1875 — ge-

vatieve partij ontstond in de vorige eeuw de liberale. In de eerste decennien van haar bestaan was Thorbecke haar geniale leider.³⁴⁾ Deze partij was, hoezeer ze ook tegen deze typering fulmineerde, voluit een geesteskind van de Franse Revolutie. Zij huldigde de volkssouvereiniteit en de autonomie van de mens. Voor het christelijk-nationale karakter dat ons volk destijds nog vertoonde had zij geen oog.

Al heel gauw werd deze partij oppermachtig in ons land. In de volksvertegenwoordiging domineerden de liberalen jarenlang. De universiteiten hielden ze door een partijdige benoemingspolitiek stevig in hun greep.³⁵⁾ Ze veroverden ook al heel gauw de overgrote meerderheid van de regeringsposten. Rechters, notarissen, advocaten, artsen — in overgrote meerderheid waren ze vrijzinnig. Van 592 burgemeestersplaatsen in gemeenten boven de grote rivieren werden er omstreeks negentien honderd 525 door liberalen bezet. In de pers domineerden hun trawanten voluit. Het culturele leven werd voor een groot deel door hen beheerst. Hoogmoedig presenteerden zij zich als „het denkend deel der natie”. Het was het werk van de liberalen dat de volkshogescholen tegen iedere positief-christelijke invloed werden afgeschermd en, naar het woord van Groen, ontvaardden in sektescholen der modernen. Het was eveneens een liberaal die het beruchte woord sprak dat „de minderheid” van ons volk, het deel dat christelijk onderwijs begeerde, „onderdrukt” diende te worden. En deze zelfde liberaal vaardigde de „scherpe resolutie”, de schoolwet van 1878, uit die tot effect moest hebben dat de bouw en het onderhoud van vrije, christelijke scholen praktisch onmogelijk werd. Zelden is een partij zo onliberaal geweest als de liberalen van die tijd.

In het laatst der vorige eeuw is deze partij vooral door innerlijke verdeeldheid, als albeheersende factor in het volksleven roemloos ondergegaan.

☆☆☆

Grotendeels buiten de politieke worsteling bevond zich in het midden der vorige eeuw de positief-christelijke volksgroep. Deze vormde evenwel allesbehalve een eenheid. Men kan globaal genomen tweeërlei stroming in haar onderscheiden.

Vooreerst was er de — ook allesbehalve homogene — ethisch-irenische richting. Daartoe behoorden o.a. mannen als Beets, Van der Bruggen, Chantepie de la Saussaye, Oosterzee, Doedes, Van Toorenbergen, Bronsveld enz. De leiders van deze groep waren veelal mannen van het Reveil. Zij werden meer dan door de reformatorische theologie beïnvloed door fronse en duitse theologie en filosofie en waren afkerig van de gereformeerde or-

heel in overeenstemming met Groen van Prinsterers opvattingen: „Telkens en telkens hebben we onze klacht herhaald, dat het **Conservatisme** slechts een schakering is in het Staatsrecht der Revolutie vertegenwoordigt, een donkerder tint dan het **Liberalisme**, dat op zijn beurt minder schel gekleurd is dan het **Radicalisme**, maar met deze beiden in grondkleur één.”

³⁴⁾ Thorbecke en Groen van Prinsterer waren in de dagen van hun publieke leven de grote corypheeën en antagonisten in het politieke leven. Zelden hebben de parlementaire debatten zulk een niveau bereikt als door hun optreden. Groen typeerde de autocratische Thorbecke eens met een zinspeling op de autocratische koning Willem I als „een ministeriële herhaling van een koninklijk wanbegrip.” En toen Thorbecke zijn ministerie van middelmatige figuren eens aanduidde als een **homogeen** ministerie riposteerde Groen met de woorden: „Ik zie een **homo** — **géén** ministerie.”

³⁵⁾ Evenmin als Bilderdijk onder Koning Willem I kwamen grote figuren als Da Costa en Groen van Prinsterer ooit in aanmerking voor een professoraat aan een openbare Universiteit.

thodoxie. Zij werden o.a. gekenmerkt door wat Groen de „politicophobie”, de afkeer van de politiek noemde, die volgens hem vooral voortvloeide uit een gebrek aan inzicht in en studie van de ware volksbelangen voortvloeide.

Naast, of, beter gezegd, tegenover deze stroming in de positief christelijke wereld leefde evenwel ook de nationaal gereformeerde richting. Men vond haar vooral onder het eenvoudige volk, de kleine burgers en de geschoolde arbeiders: de „kleine luyden”, het „volk achter de kiezers”. Deels waren deze „afgescheiden”, deels vormden zij de gereformeerde richting in de Ned. Herv. Kerk. Van deze volksgroep was Groen van Prinsterer onbetwist de leider. Een leider die nooit „leider-allures” aannam. Groen sprak daarom liefst van „leader”. Groen behoort tot die niet zo talrijke leidersfiguren voor wie men al meer respect krijgt naarmate men ze beter leert kennen. Zijn correspondentie is — onbedoeld — een schitterend bewijs van zijn noblesse, vroomheid, zelfverloochening, restloze en onbaatzuchtige toewijding aan de zaak van zijn Heer.

De grote tragiek van zijn leven is geweest dat hij ononderbroken de gemeenschap en de samenwerking met zijn ethisch-irenische geloofsgenoten heeft gezocht, maar dat die altijd door dezen werd geweigerd. Van de aanvang af veroordeelden zij Groens confessionele optreden en zijn strijd voor de „vrijmaking der kerk”. In het staatkundige waren zij afkerig van zijn politieke actie en organisatie. Op schoolgebied kantten zij zich fel tegen Groens pogen om te komen tot waarachtig christelijk-national onderwijs. Zonder de meegaandheid van voortreffelijke geestverwanten, zo verklaarde hij meermalen, zou het Christendom boven geloofsverdeeldheid der gemengde school de weg voor het Modernisme niet met zo schrikbarende snelheid hebben gebaand. Door ethisch-irenische weerzin tegen de confessionele en orthodoxe partij kwam de fatale schoolwet van 1875 met haar leugenachtig spreken van „christelijke en maatschappelijke deugden” tot stand.³⁶⁾

Ondanks dat alles bleef Groen de gemeenschap en de samenwerking met de ethisch-irenischen zoeken. Indien Groen ergens van te beschuldigen is, zeker niet van enghartigheid, onverdraagzaamheid en gebrek aan geduld. Zijn streven was en bleef „ralliement”. Hij was steeds op „werven” bedacht. Daarom ging hij in confessioneel opzicht niet verder terug dan tot de „onveranderlijke waarheden der Hervorming”. Daarom legde hij op het Calvinisme niet die nadruk die er later op vallen zou. Daarom stelde hij in zijn politieke strijd de kerkelijke, de sociale en de electorale kwesties niet aan de orde. Daarom concentreerde hij zich daarbij vóór alles op het lager onderwijs.

Maar niets hield. Op het einde van zijn publieke werkzaamheid verklaarde Groen dat zijn leven gekenmerkt werd door een reeks van mislukkingen die op de kritieke momenten van zijn loopbaan door zijn ethisch-irenische vrienden waren veroorzaakt. Uiteindelijk, als Groen zeventig jaar is, en aan het einde van zijn openbaar optreden is gekomen — de laatste tien jaren waren jaren van lijden voor hem geweest — breekt hij resoluut met alle halfslachtigheid en alle halfslachtigen in de politiek. Van fusie of samengaan met conservatieven wil hij dan niets meer weten. Hij maakt dan dodelijke ernst met zijn adagium: „in ons isolement — dat wil zeggen: in onze beginselvastheid — ligt onze kracht.” Wat het getal betreft wordt dan de antirevolutionaire partij

Vervolg op pag. 39 - 1e kolom onderaan

³⁶⁾ Met de „tuchtroede der logische consequentie” dreef Thorbecke de ethisch-irenische minister Van der Bruggen, de geloofsgenoot en vriend van Groen van Prinsterer, die deze onderwijswet had ingediend, tot de aanvaarding van Thorbecke's omschrijving van de betekenis van het woord „christelijk” in de wet. Deze omschrijving nl.: „opleiding tot Christelijke deugden kan en mag op de gemengde school in geen anderen zin worden opgevat dan dat alle leerstellingen en dogmatische bestanddelen, alles met één woord tot het begrip des Christendoms, van zijn waarheden, van zijn feiten, van zijn geschiedenis behoort, van de gemengde school verwijderd moet blijven.” Groen brak na de aanneming van deze wet met Van der Bruggen en bedankte als lid van de weede Kamer.

M. G. VAN DER GRAAF - arts — ROTTERDAM

EUTHANASIE

Het onderwerp „euthanasie” is de laatste jaren nogal in gesprek, tot voor de t.v. inkluis. Indien we hierover wat oudere lectuur opslaan, is het betrekkelijk eenvoudig. Euthanasie betekend oorspronkelijk: het bevorderen van een goede, zachte dood, die krachtens ziekte toch volgt. Het is dus een hulp bij het sterven, met alle ter beschikking staande middelen; door o.a. met een zo goed mogelijke verpleging het lijden te verzachten, en door het geestelijk begeleiden van de patiënt.

Daar in vroeger jaren de mogelijkheden tot een goede verpleging niet zo ver ontwikkeld waren als in de tegenwoordige tijd, kwam het accent meer te liggen op het geestelijk begeleiden, in welke vorm ook. Dit kwam in vroeger tijden, en ook nu nog bij de zogenaamde natuervolken, tot uiting in de koppeling van priester en arts in één persoon.

■ Eerbied voor „het” leven (?)

Er zijn duidelijke uitspraken genoeg in het verleden over het begeleiden van de zieke mens, die naar medisch inzicht, ten dode is opgeschreven. In de „Declaration of Geneve”, aangenomen door de World Medical Association in 1948 wordt duidelijk gesteld:

„Ik zal absolute eerbied bewaren voor het menselijk leven van de bevruchting af. Zelfs onder bedreiging zal ik mijn medische kennis niet aanwenden in strijd met de wetten der menselijkheid (let op!). Dit verklaar ik plechtig, vrijwillig en op mijn woord van eer”.

Wat bedoeld wordt met „wetten der menselijkheid”, daar hoop ik later nog op terug te komen.

Ook de laatste uitgave van „Medische Ethiek en Gedragsleer” in 1959 van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Geneeskunst spreekt hierover duidelijke taal:

„Nooit zal de medicus een ander standpunt in mogen nemen, dan wat het behoud van het leven beoogt. Nooit zal hij b.v. voor een lijdende mens een daad mogen stellen die ten doel heeft

het leven te verkorten, om zodoende, naar zijn inzicht, het lijden te beperken. En evenmin zal hij gerechtigd zijn de nodige zorgen voor het behoud van het leven achterwege te laten, omdat hij meent, dat dit slechts vermeerdering van leed zou meebrengen.”

De verklaring die hiervoor gegeven wordt spreekt eigenlijk voor zichzelf, want er volgt:

„Het is nu eenmaal niet de taak van de arts een oordeel te vellen over de zin van het lijden, of de zin van het bestaan zelf.”

Ligt hierin één van de zwakke schakels, waardoor het roer dreigt om te gaan? Het bovenstaande werd geschreven in 1959. De Maatschappij van Geneeskunde (kortweg zo genoemd) heeft ca. een jaar geleden te kennen gegeven geen nieuwe editie over medische ethiek te laten verschijnen. Neemt zij het bovenstaande niet meer voor haar rekening?

■ Vormen van euthanasie

Er dreigt inderdaad iets te veranderen wat betreft het standpunt der euthanasie. En dan is de betekenis van het woord euthanasie niet meer zoals boven is weergegeven, maar het heeft in de loop der jaren tot inhoud gekregen: verkorting van het lijden, door of om welke reden dan ook.

Hierbij kan euthanasie onderverdeeld worden in:

1. actieve euthanasie, zowel gevraagd als ongevraagd, waarbij het leven van de patiënt actief wordt beëindigd, b.v. door een dodelijke injectie.
2. passieve euthanasie, waarmee bedoeld wordt om bij een patiënt, die dodelijk ziek is, niet alle middelen te gebruiken die mogelijk zijn om het leven te verlengen, maar de patiënt ook de mogelijkheid te geven om rustig te kunnen sterven.
3. negatieve euthanasie, of wel de reanimatie, waarover al eerder in Opbouw is geschreven door br Begeman.

In het volgende wil ik mij beperken tot de actieve euthanasie, in de moderne betekenis van het woord.

■ Dreigende tendenzen

Dat er verandering dreigt te komen in de inzichten der euthanasie is duidelijk tot uiting gekomen in een t.v.-uitzending op 26 november 1971. Hierop zou nog een vervolg komen, waarop ik heb gewacht, maar dat naar mijn weten nog steeds niet is gekomen. Eén van de sprekers in genoemde t.v.-uitzending, een oud-directeur van een bejaarden-tehuis, de arts Verkuil, verklaarde dat het langzamerhand móet gaan naar de kant van de euthanasie; omdat er over een 10 of 20 jaar zóveel oude stakkers zullen zijn, die

door gebrek aan verpleegkrachten niet meer geholpen kunnen worden.

Het is dus een kwestie van economie!

Volgens anderen in genoemde t.v.-uitzending was er een duidelijk medelijden met oude stakkers, met gebrekkige kinderen en minder begaafden. Dit klinkt ook wel door in het boekje van Prof. dr J. H. van den Berg: „Medische macht en medische ethiek”, waarin hij diverse voorbeelden geeft van zinloosheid van verlenging en rekking van het leven. Deze psychiater schrijft dan:

„Het devies van de nieuwe ethiek luidt aldus: het is de arts geboden menselijk leven te behouden, te sparen en te verlengen, waar en wanneer dat zinvol is... In het geheel niet aan de orde kwam de vraag wat zinvol is en wat zinloos is in het verband van het menselijk leven. Waar ligt de grens? Ik geloof niet, dat zo'n grens bestaat. Ik geloof ook niet, dat het mogelijk zal zijn op papier, dat is in het algemeen, te bepalen wat zinloos is en wat zinvol is in het kader van een menselijk leven...”

Prof. Van den Berg komt dan tot het oordeel, dat waar de techniek ophoudt, en het leven niet meer zinvol is, om dan door een kleine commissie te laten uitspreken of het medisch handelen gestaakt moet worden en de arts het recht te geven ook dán handelend op te treden door de patiënt te doden. Dit zou niet alleen moeten gelden voor de patiënt waarbij de reanimatie-pogingen falen, maar ook voor het gebrekkige kind, de ouden van dagen, als het verder leven zinloos is. Dit zou ook moeten gelden voor de patiënt, die lijdt aan een ongeneeslijke ziekte, waarbij de patiënt, indien bij kennis, zelf besluit of er een eind aan gemaakt moet worden, of indien niet bij kennis, dit weer te laten uitspreken door een kleine commissie.

■ Afwijzing van de euthanasie

geschiedde door Prof. dr R. van Dam in zijn toespraak op het lustrum-congres der Medische faculteit in Amsterdam in 1946:

„Het leven heeft een ondoordringelijk geheim, dat we niet mogen schenden. Wat weten we van de zin van het leven? En zou de arts, de strijder voor het leven, de middelen die wetenschap hem geeft, mogen gebruiken om leven te vernietigen? Neen! Niet zozeer omdat het moeilijk zou zijn om grenzen te trekken; niet zozeer omdat deze bevoegdheid tot onverkwikkelijke sociale complicaties zou kunnen leiden, maar zonder meer uit het beginsel van de eerbied voor het leven.”

Dit was duidelijk een woord uit het humane kamp.

Karl Barth ¹⁾ spreekt zich veel duidelijker en m.i. ook veel bijbelser uit, als hij zegt:

„Het is Gods zaak leven te beëindigen. Weldaad kan het leven, zowel als het sterven, slechts zijn als beide van God komen. Wie kan zeggen dat het zogenaamde „hopeloze” leven heeft opgehouden door God verleende weldaad te zijn? ...! Wie zegt dat de dood die wij hier willen oproepen, werkelijk door God verleende weldaad is? ...! Als de zieke het wenst, waarin verschilt het van zelfmoord? Willen de verwanten het: waarin verschilt dit nog van moord?”

Actieve euthanasie is een doortrekken van de gedachte-lijn, die door velen al gelegd is in het toestaan van abortus-provocatus bij een niet zuivere medische indicatie. Deze abortus-provocatus wordt dan gerechtvaardigd door te zeggen: Inderdaad staat er geschreven: „gij zult niet doden”, maar het Israëlitische volk mocht toch ook doden, ja moest de volken die leefden in het land Kanaän zelfs met de ban slaan?

Vergeten wordt dat de Israëlitische oorlogen in het O.T. heilige oorlogen waren, als straf van God aan de God-onterende volken, en nodig voor Israël om heilig en afgezonderd en onbesmet van andere volken te kunnen leven.

¹⁾ Uit „Wending” nr. 5-6 in 1952.

Vervolg van pagina 38

bij de verkiezingen van 1871 gedecimeerd ³⁷⁾. Maar haar zelfstandigheid werd herwonnen. Groen verwacht het voor de doorwerking van de antirevolutionaire, de christelijk-historische opvattingen in volk en staat voortaan alleen van „het volk achter de kiezers”, dat, wanneer hij trouw bleef hem nooit ontrouw was geworden.

☆☆☆

Met goede grond kunnen we zeggen dat de antirevolutionaire partij in 1871 werd geboren.

Kuyper schreef na de verkiezingen van dat jaar in de Heraut:

„Thans eerst weten we, waaraan we ons te houden hebben.

Het leger op papier is geschrapt.

Onze duizenden zijn tot honderden weggeslonken; maar die honderden staan dan ook werkelijk, hun roeping bewust en welbewaand, te velde.

We werden altijd door denkbeeldige cijfers begoocheld. Hoe sterk waren we wel niet! Welnu, de illusie is uit. Zeven duizend. Zie daar uw hoogste cijfer met een achtmaal sterkere tegenstander voor en achter u.

Dat weten is goud waard.”

³⁷⁾ De liberalen kregen toen 26701 stemmen, de roomsen 17494, de antirevolutionairen 7520. In het eerste artikel werd per abuis in plaats van het laatste getal, het getal zes duizend genoemd.

■ Het begin van de afval

Dat de euthanasie in haar slechte betekenis al eerder ter sprake kwam dan de laatste 10 jaar, is bekend van Hitler-Duitsland. Doch reeds in 1920 werd door een jurist en een psychiater hierover geschreven, nl. door Karl Binding en Alfred Hoche in „Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens”, waarin zij schreven welke enorme offers gevraagd worden aan verpleging van ouden van dagen en van patiënten die ongeneeslijk ziek zijn en van kinderen die volkomen gebrekkig of idiotoot zijn. En toen reeds vroeger zij zich af of al die verpleegkrachten geen nuttiger werk konden doen, mede doordat er vele patiënten waren wier dood voor henzelf en voor de gemeenschap en voor de staat een bevrijding van een last zou zijn. Het Hitler-Duitsland heeft dit wel in praktijk gebracht!

Na wereldoorlog II en al zijn verschrikkingen ook in de concentratiekampen was men wars van elke gedachte over beëindiging van het leven door medisch ingrijpen. Toch was men verplicht na te denken over de catastrofe in Hiroshima en Nagasaki, waarbij het aantal slachtoffers boven de 200.000 liep. Een nieuwe oorlog kon uitbreken en hoe moest dan de meest effectieve hulp zijn bij een atoombom-explosie? Zo kwam een hoofdofficier van de Amerikaanse luchtmacht in 1955 tot de conclusie, dat bij een toekomstige atoomoorlog alle hulp gegeven moest worden aan de licht gewonden, omdat deze de beste kansen hadden de strijd te overleven. Vanwege een dergelijk advies en de daaruit voortgekomen onmenselijkheden werd kort te voren de ex-commissaris-generaal van de Duitse volksgezondheid Dr Brand opgehangen!

Langzamerhand is er verschuiving gekomen van de gedachten over de gevolgen van een eventuele atoomoorlog naar de hulp aan de zieke mens, die geen kans op herstel heeft en wiens leven zinloos is geworden. Intomarkt kwam in 1968 via een enquête tot de conclusie, dat 42% van de Nederlandse huisartsen euthanasie in bepaalde gevallen maatschappelijk aanvaard en rechtens geoorloofd achten.

■ Welke normen?

moeten gehanteerd worden? Dat de Declaratie van Genève door velen terzijde is gesteld, is duidelijk. De oorzaak van het verlaten van de oude wegen ligt niet alleen in de stelling dat het de taak van de arts niet is een oordeel te vellen over de zin van het lijden, of over de zin van het bestaan, zeker niet tot betrekking van een bepaald individu. Concreet toegepast op een bepaalde patiënt is het niet mogelijk: vriend en vijand moeten geholpen worden, ook al zou in die vijand de duivel zelf steken. De oorzaak van decadentie ligt in het feit dat de medische ethiek gebouwd is vanuit een humanistische levensbeschouwing.

Het genoemde boek „Medische ethiek en gedragsleer” wil onder ethiek verstaan:

„het systeem van hogere motieven, welke de mens ontleend aan zijn levensbeschouwing. Het westerse leven is immers doortrokken van de christelijke en humanistische idealen van naastenliefde en rechtvaardigheid, die in het artsenberoep van zo grote betekenis zijn... Elke ethiek heeft absolute normen; met het absolute karakter staat of valt elke ethiek.”

De normen zijn absoluut, maar welke die normen zijn, daar wordt niet over gesproken; en evenmin waaraan ze ontleend zijn.

C. P. Sporken²⁾ zegt dat de arts in zijn handelen niet in eerste instantie wordt bepaald door een soort normenpakket, maar door zijn ethische levensbeschouwing, die goeddeels bepaald wordt door het in de gemeenschap bepaalde ethos. Immers ook de arts assimileert de ethische verwickelingen van de visie op het leven zoals die in zijn gemeenschap wordt aangetroffen. Met andere woorden: iedereen gaat min of meer met zijn tijd mee, ook in zijn ethische beschouwingen. En Sporken oordeelt verder, dat het uitgangspunt van levensechte ethiek niet gele-

²⁾ C. P. Sporken in R.K. artsenblad 1967, blz. 263 ev.

gen is in een aantal vaststaande beginselen, waaruit concrete normen en regels gereduceerd worden, maar in levend zedelijkheidsbewustzijn.

■ Gods Woord is normatief

Niet in die zin, dat door het verstandelijk kennen van Gods Woord ons de normen bekend worden. In het geloof moeten we Gods wil leren kennen, en door het geloof moeten we haar leren uitvoeren. Daarom moeten moraal en ethiek geleid worden door het geloof in God als Vader over ons in Jezus Christus. Anders komen we er niet meer uit. Ja, zonder het gelovig kennen van God en Zijn wil heeft het leven in diepste wezen geen zin.

Het is zoals H. Erhardt³⁾ schreef: „Wanneer men in God de oergrond van alle dingen en de enige Heer over leven en dood ziet... en wanneer men de christelijke zin van het lijden heeft begrepen, dan is reeds de poging tot een oordeel over de waarde van het leven van een medemens een aanmatiging en vernietiging van vermeend waardeeloos leven evident een misdaad”.

Ten aanzien van de actieve euthanasie geeft het Wetboek van Strafrecht art. 194 de volgende regel aan: „Strafbaar is gesteld het behulpzaam zijn bij of het verschaffen van de middelen tot zelfmoord, indien de zelfmoord volgt.”

Bij de huidige voorstanders van euthanasie is er geen sprake van doodslag in de zin van haten of kwetsen van de naaste, of van nijd en wraakgierigheid en toorn, zoals de omschrijving van doodslag is in de H. Cath. Maar wel is er bij euthanasie sprake van, dat er geen geduld, vrede, zachtmoedigheid, barmhartigheid en vriendelijkheid bewezen wordt; en dat niet de schade van onze naaste zo veel mogelijk afgekeerd wordt.

Een mens is geen dier dat, als het lijden te groot wordt b.v. bij een ongeneeslijke ziekte, maar afgeslacht wordt. De mens is Gods beeld, en de naaste is ons vlees.

Zowel voor Prof. Van den Berg als voor Alfred Hoche geldt: voor velen zal de dood een bevrijding van een last zijn; voor henzelf, voor de gemeenschap en voor de staat.

En het kan tenslotte staatsbelang worden bepaalde mensen weg te werken, waaraan dan ook de artsen moeten meewerken. We denken weer aan Hitler-Duitsland. We moeten ook denken aan de Russische artseneed, waarbij de arts plechtig zweert, dat ik

„mij naar beste weten en vermogen zal wijden aan de verzorging en verbetering van de menselijke gezondheid en aan de behandeling en voorkoming van ziekte, en mij naar eer en geweten in te zetten overal waar het belang van de gemeenschap zulks vereist.”

Tevens:

„dat ik steeds mijn roeping als Sowjet-arts en de grote verantwoordelijkheid, die ik draag ten opzichte van volk en regering van de Sowjet-Unie in gedachten zal bewaren”.

Wie de t.v.-film over de opsluiting van Grigorjenko in een psychiatrische inrichting hebben gezien, zullen moeten bedenken dat de artsen, die Grigorjenko behandelden óók deze eed hebben gezworen, en daarom ook niet anders kunnen! Het gaat hier immers om het belang van de maatschappij?

■ Van barmhartigheid

is geen sprake meer; het gaat immers om de vooruitgang, de evolutie in staat en maatschappij? En die wordt ook belemmerd door die mensen, wier leven zinloos is.

Barmhartigheid was ook schaars bij een patiënte, die ik meemaakte: een vrouw van even 30 jaar, oud voor haar leeftijd, ongeneeslijk ziek; veel pijn. Haar man had haar verlaten, de kinderen kwamen niet op bezoek. Alleen haar eigen moeder. En die zei: „stel je niet zo aan met die pijn!” Gelukkig was er een bezoeker van het bed ernaast, die deze vrouw een zakdoekje met eau de cologne gaf om zich wat te verfrissen.

Zalig diegene die een beker water geeft, al

³⁾ H. Erhardt in „Euthanasie und Vernichtung „Lebensunwerten Lebens”, 1965.

was het aan een van de minste van Gods kinderen!

Is het geen zendingsofdracht, die gegeven wordt in Matth. 9:13 „Gaaf heen en leert wat het betekent: barmhartigheid wil Ik en geen offerande”? Geen prestatie van onszelf waarop wij kunnen bogen en die gehonoreerd moet worden, maar eenvoudig barmhartigheid bewijzen. De Vader van onze Heere Jezus Christus leert ons dat in Zijn Woord. En dan leren we zien:

■ Gods liefde gaat alle begrip te boven

God heeft het leven lief! God heeft de mens lief, die naar zijn evenbeeld is geschapen. We zouden het niet zeggen als we kijken naar de ellende en armoede in India, in Vietnam, in Pakistan. We weten van Gods liefde uit Zijn Woord. Als Abel wordt gedood strekt God Zijn beschermende hand nog uit over Kaïn, die bang is voor de wraak der mensen: „al wie Kaïn doodslaat, zal zeventvoudig gewroken worden”, om daarmee het oordeel over Kaïn voor Zich te behouden.

God heeft het leven lief, maar de zonde haat Hij. De zonde, die bij Kaïn begon door geweld te gebruiken, vloede in zijn geslacht uit tot geweldenarij (Gen. 6:11). En die geweldenarij wordt oorzaak dat de zondvloed komt. Maar dán pas, na een prediking van 120 jaar!

God heeft het leven lief! Zelfs aan een ezel, die onder zijn last bezwijkt, zal men niet onverschillig voorbij gaan, al was het een ezel van uw vijand! Gij zult hem zeker helpen met afladen (Ex. 23:5).

Ja, God heeft het leven lief: en dáárom zal de tactiek der verschroeide aarde niet toegepast mogen worden: „want zijn de bomen in het veld mensen, dat zij door u bij het beleg betrokken zouden worden?” (Deut. 20:19).

Maar, zult u zeggen, zijn dan juist niet degenen die voor actieve euthanasie zijn, voor een belangrijk deel bewogen met het lot der stakkers? Die medelijden hebben met de softenon-kinderen, zo zelfs, dat als het hun zelf had getroffen, zij er ook niet meer hadden willen zijn?

Daarbij gaat het duidelijk over drie punten:

wat is normaal
wat is een menswaardig bestaan
wat is de zin van het leven.

De demente mens is niet normaal. Hij is het geestelijk niet, lichamelijk vaak nog wel. De gehandicapten, b.v. de softenon-kinderen, zijn blijkens velen ook niet normaal, omdat er geen perspectief is. Allen vallen buiten het gemiddelde; het gemiddelde is normaal. Komt het gemiddelde in de (nabije?) toekomst een 25% hoger te liggen, dan zal er weer een nieuwe groep niet-normalen zijn. Voor de minder begaafden geldt hetzelfde. Het moeilijke is, dat deze drie groeperingen niet op één lijn gesteld kunnen worden. Is er bij de gehandicapten inderdaad geen perspectief? Het is waar: ze moeten vaak met vele hulpmiddelen worden bijgestaan, tot soms een elektrische rolstoel toe. De levensblijheid van deze mensen straalt hen echter van het gezicht. De ouderen onder hen ergeren zich dikwijls aan het misplaatste medelijden.

Welke taak zou God voor hen hebben weggelegd? Toch ook om te leven tot eer van God hun Schepper, in deze gebroken wereld? Gebroken wereld niet alleen wat de zonde betreft, maar ook alle gevolgen daarvan: economisch, ... sociaal, ... lichamelijk en geestelijk.

Wat zijn wij dan, dat wij als Rechter zouden optreden? Is ook dit oordeel niet aan God? Laten we nog eens bedenken wat Erhardt hierover gezegd heeft (zie onder: Gods Woord is normatief).

Over blijft de groep van de geestelijk „gehandicapten”, die niet, of niet meer tot eer van God kunnen leven; soms zo sterk gestoord, dat een geestelijk contact met hen niet meer mogelijk is, dat zij niet meer in enige relatie met hun buitenwereld kunnen treden: de ernstige idioten en de ernstige dementen. Zouden we hier als Rechter durven optreden?

Om enigszins zijdelings antwoord te geven op deze vragen, hoop ik een volgend keer iets te vertellen over de euthanasie-strijd in Duitsland tijdens de laatste wereldoorlog, nl. het boek „Der Einsame von Bethel”.

onze vrienden, die ver van ons kerkwereldje af staan, krijgen we nooit conflicten of pestertijes; maar in de kerk vól je over de voetangels en klemmen, over stenen en schimpscheuten, over bemoeizucht en jaloezie. Ze nemen je onder broeders nooit zo als je geschapen bent: altijd zitten ze aan je te sleutelen en te morrelen. Wil je rechts dan moet je links; wil je omlaag dan moet je omhoog. En het erge is dat je het nooit volledig kunt uitspreken — of men komt er later toch op terug; maar dan herken je je eigen zinnen niet meer en je ziet je meningen toegedicht, die je nooit hebt gehad of gezegd!

—o—

Zo, dat was hetgeen deze zuster op haar hart had. De buitenkerkelijke vriend keek haar lang en aandachtig aan. Geloof je — vroeg hij haar — dat je in het kerkelijk klimaat de zaken werkelijk kunt uitspreken? Zo spreken dat ze de wereld uit zijn? Vergeet het maar. Dat kan toch niet. Je kunt spreken wat je wilt en luisteren wat je wilt — en de andere partij even zo — maar zijn dan de zaken uit-gesproken? Of zijn ze tot een volgend hoofdstuk gekomen? Ik denk, dat er dan een volgend gesprek nodig zal zijn om de achtergronden uit te spreken. En daarna de achtergronden achter die achtergronden. En straks de konsekwenties van het gesprek. En daarna de onvoorzien konsekwenties van dat „bevrijdende” gesprek. Elke poging om een zaak de wereld uit te spreken is tot mislukken gedoemd. Je praat de zaak niet uit — je praat de zaak vast! En jullie kerkmensen moest dat weten. Want dweilen heeft geen zin zo lang de kraan open staat. De kwesties moeten voorkomen worden — maar ze laten zich niet uitspreken, niet wegpraten. En kun je een kwestie niet voorkomen — brand je handen er dan niet aan. Laat doodbloeden. Laat opdrogen. Laat uitdoven. Maar doe nooit mee — zeker niet in de kerk, waar een onnatuurlijke „gevangenschap” je steeds met dezelfde mensen in contact brengt. Denk aan dieren in gevangenschap. Die gedragen zich geheel anders dan in de vrije natuur. Omdat ze elkaar niet kunnen ontlopen wordt hun gedrag steeds gevaarlijker; ze worden aggressief, er komen doden van, er ontstaat kannibalisme, ze roeien elkaar uit. En hoe kleiner de kerkgemeenschap — hoe gevaarlijker het leven wordt.

—o—

Daar valt nog al wat over na te denken, leek me. Want Rome zegt wel triomfaal, dat de reformatie een repeterende breuk is, dat iedere reformatie de kiem voor een nieuwe reformatie in zich draagt, dat elke nieuwe formatie die uit scheuring ontstaat zich zelf verteert. Maar Rome schijnt vaak gelijk te krijgen. Hoe feller de grenzen getrokken worden, hoe nauwer alles luistert. Hoe groter de bevolkingsdichtheid, hoe meer we elkaar voor de voeten lopen. Letterlijk en figuurlijk.

Want denk eens mee. In onze oude kathedralen met maten van zo'n 100 bij 40 bij 20 meter en met 500 kerkgangers had ieder christenmens over 160 kubieke meter lucht te beschikken. Dat is geen kleinigheid. Maar in onze zaaltjes van zo'n 10 bij 5 bij 3 meter en met 60 kerkgangers verbruiken we elkaars twee en een halve kubieke meter lucht keer op keer en komen allemaal zuurstof te kort. Het wordt muf onder ons. En dat niet alleen letterlijk maar ook figuurlijk gesproken. Het natuurlijk menselijk gedrag verandert. Er komt gedrang, wrijving, er komen beschadigingen, wonden, er ontstaat kannibalisme. Mensen raken onwel, ziek, overspannen. Er sterven mensen tijdens onze spanningen. Materieel gezien sterven ze aan vaatziekten, aandoeningen van hoofd en hart, of kanker. Ze hadden daar misschien wel aanleg voor; ze waren misschien al niet sterk. Maar geestelijk gezien sterven ze aan broedermoord. En God zal hun bloed bezoeken aan de moordenaars, van Abel af tot Zacharia toe. Wat dacht u: alles uitspreken? Jawel, boven het graf. En zonder wederhoor.

—o—

Daarom nog eens de vraag: kunnen we tussen zondige mensen wel alles uit-spreken?

Als u het mij vraagt: ik geloof er niets van. Ik heb meermalen mijn hart tot de bodem laten zien — er is dikwijls misbruik van zulk een openhartigheid gemaakt. En ik ben de enige niet — er zijn tallozen; uzelf trouwens?

„Uitpraten” kan wel eens een vorm van godsdienstoorlog worden. Met zulk een openhartig gesprek maakt u zich schuldig en medeplichtig aan de zonde van uw broeder. De tijd is voorbij dat u uw broeder — die aan dezelfde Bron als u heeft gedronken en die met u het vlees en bloed van de Heiland nuttigde — nader en breder moet onderwijzen over de eerste beginselen van christenliefde! Hij weet die dingen drommels goed. Als u. Maar hij hoopt door een twistgesprek zijn schuld met u te delen. En zo ergens dan geldt hier de wijsheid: dat ieder zijn eigen pak moet dragen. Ons kerkvolk behoeft niet meer tot christelijke barmhartigheid te worden gedrongen door middel van brede gesprekken. Ons christendom is ten onder gegaan door gebrek aan christelijke daden; door een overdaad aan christelijke woorden, woorden, woorden. Met alle praten hebben we ons vastgepraat. Met al onze oordelen worden wij geoordeeld. Met onze eigen maten worden wij gemeten.

En dan weer praten met synodes? Weer bezwaarschriften sturen? Refereren aan de onder ons overeengekomen gedragsregels? Beroepen doen op „de laatste ernst”? Brieven schrijven, handtekeningen verzamelen, bezwaarden binnen het verband instrueren? En intussen wel onze condities voor een mogelijk gesprek opstellen?

Die het doet moet het maar weten. Maar de lange geschiedenis van het christendom heeft ons geleerd: dat woorden, brieven, stukken, artikelen dodelijk zijn; maar dat alleen Gods Geest ons in het leven houdt. Die Geest vraagt niet om woorden maar om daden. Want niet ieder die Gods naam op de lippen neemt is zalig; maar wel die Gods liefdewet dóet.

De oude moeder van een voorbeeldig gezin was overleden. De kinderen zaten bijeen en ontvingen de deelnemende vrienden. Eén uitdrukking in dat korte gesprek is me bijgebleven: „moeder zei weinig, maar haar ogen regeerden ons en daarom was het thuis altijd goed.”

Als het onder ons goed wonen zal zijn (maar dan wel een iegelijk onder zijn wijnstok, onder zijn eigen vijgeboom) dan zullen we minder moeten spreken — meer moeten doen. Een vriendelijk oog doet wonderen.

—o—

Maar hiermee is niet alles gezegd; niet alles „uitgesproken”. Wanneer we ons realiseren dat we in de kerk een avontuur aangaan met zondaren — zondaren, net zo gemeen als we zelf zijn — dan valt „in Christus” alles mee. Dan zien we overal het werk van de Heiland in harten van bekeerde zondaren glanzen. Dan lach je van verbazing om zo veel moois van zulke beroerde mensen. De een tikt u op de schouder, de ander staat even stil om een groet te wisselen, de derde vraagt naar uw gezondheid — en uitgerekend alle drie broeders, waar u zulke ellendige ervaringen mee hebt. De vierde bedankt u voor iets, dat u alweer ontgaan was. De vijfde had u een standje kunnen maken, maar ziet daar van af...

Wat een weldaden soms in twee minuten tijd op het kerkplein. Die het ziet die merke daar op. Want deze mensen hebben door alle mensenwoorden heen het Woord Zelf gehoord. En dat maakt een mens stil. Dat maakt alle uit-praten overbodig.

Er is een rechtstreekse lijn tussen Hem en u. U kunt Zijn nummer altijd kiezen. Hij is nooit in gesprek. Het gesprek wordt nooit gestoord. Er is zelfs geen automatische boodschappendienst en geen verbindingsengel zit af te luisteren. Het gesprek duurt Hem nooit te lang. Het is trouwens voor Zijn rekening.

En alleen bij Hem raakt u uit-gesproken. U kunt bij Hem alles de wereld uit spreken. Doe het maar.

D. W. L. MILO
VIERHOUTEN

Alles uitspreken

Hebt u dat ook wel eens: dat er iets „niet lekker” zit tussen u en uw broeders en zusters? Wat zegt u — vaker dan andersom? Dat zal wel meevallen. Eén dag met pijn herinneren wij ons maandenlang — maar de dagen zonder pijn vergeten we meestal. Misschien is het wel zo, dat we meer dagen met Gods zonneshijn genieten — die we vergeten; dan dagen met kerkelijke donderbuien — die we na jaren nog navertellen.

Toegegeven: we zouden wel alle dagen zonneshijn willen hebben en nooit weer regen. Hoe het gewas dan zou groeien is onze zorg niet. En we zouden in de kerk wel alle dagen stromen van zegen en zonneshijn willen genieten. Hoe ons geloof zou groeien, zonder beproevingen, zonder geduldtoefening, zou onze zorg niet zijn. Maar dat is nu juist Gods goede zorg over ons: dat Hij regen en zonneshijn, vruchtbare tijden en droge zomers op Zijn tijd stuurt; opdat wij zullen groeien en bloeien en rijke vruchten dragen.

Onlangs hoorde ik van een zuster, die tegen een buitenkerkelijke vriend zei: je zou alle misère met je geloofsgenoten eens helder uit willen spreken, recht van hart tot hart op de man af — om er dan voor goed van af te zijn. Want met

Groots werk over de Heilige Schrift

Sinds 1955 verschijnt bij de uitgeverij Firma Westdijk, Liebeek & Hooijmeijer te Barendrecht de boekenreeks „De Voorzeide Leer”, van de hand van Ds C. Vonk te Schiedam.

Na in deze reeks het Doopsformulier, de Heidelbergse Catechismus en de Nederlandse Ge-loofsbelijdenis te hebben toegelicht, is Ds Vonk begonnen aan een verklaring van de Heilige Schrift.

Een werk van jaren.

Er zijn al drie delen van deze Schriftverklaring verschenen: het Basisdeelen van de eerste vijf Bijbelboeken; het Basisdeelen van de Heilige Schrift. Het zijn de volgende:

Inleiding - Genesis - Exodus 526 pag. f 23,50
Leviticus 768 pag. f 31,50
Numeri - Deuteronomium 880 pag. f 36,50

Genoemde boeken zijn uit voorraad leverbaar bij de uitgever.

Van verschillende kanten is echter de vraag gesteld: waar blijven nu de volgende delen? Op deze vraag willen wij thans nader ingaan.

Het uitvegen van een breed opgezet werk als dat van Ds Vonk is geen kleinigheid. Zeker niet in onze tijd. Daarin vinden boeken die het Woord van God in alle delen betrouwbaar achten vaak minder aftrek dan boeken die de waarheid ondermijnen. Daarbij komt, dat de uitgave van een bijbelverklaring als de onderhavige, investeringen vergt, die in de tienduizenden guldens lopen. Maar wij zijn van mening, dat deze prachtige reeks inderdaad moet worden voortgezet, ondanks de financiële problemen die zich daarbij voordoen.

Daarom hebben wij, ondergetekenden, de Stichting Steunfonds „De Voorzeide Leer” opgericht.

Ons streven om de voortzetting van de bekende boekenreeks van een begaafd auteur financieel mogelijk te maken, wordt tot onze blijdschap door velen ondersteund.

Gaarne willen wij bij deze een beroep op u doen om onze Stichting van financiële middelen te voorzien. Wij komen hierop nog terug, maar allereerst iets over de

verdere plannen van uitgave

Ds C. Vonk heeft enkele jaren geleden een medewerker gekregen in Ds F. van Deursen te Haarlem.

Mede daardoor is het thans mogelijk 4 nieuwe delen in deze reeks aan te kondigen.

Van de hand van Ds C. Vonk verschijnen binnenkort JOZUA en RICHTEREN samen ca. 700 pagina's tellend.

Ds F. van Deursen is gereed met zijn verklaring van de PSALMEN, eveneens twee delen van ongeveer dezelfde omvang als de genoemde boeken van Ds Vonk.

Inhoud en uitvoering

De aangekondigde boeken worden uitgevoerd in fraaie stempelband met goudtitel.

Over de inhoud kunnen we in dit bestek niet uitputtend informeren. Als u de werken van Ds Vonk kent, is dat ook niet nodig. Laten we zeggen, dat wij het een zegen vinden dat deze veelszins unieke Schriftverklaring in deze tijd verschijnen kan.

Zij geeft geen stenen voor brood. Ongeloofstaal wordt vierkant weerstaan, zoals u bijv. lezen zult in de verklaring van het boek Jozua over de val van de muren van Jericho en over de zonnestilstand te Gibeon.

Kenners van de reeds verschenen boeken weten wel, dat de auteur detailstudie niet schuwt en dat hij veel tekstverklaring geeft die steunt op nauwkeurige exegese. Het boeiende van deze boeken is echter, dat ze daarin niet blijven steken. Vaak komen zij van „woordjes-exegese” tot Woord-uitleg en op menige plaats tot Woord-

verklaring. Juist op dit terrein tonen deze boeken hun kracht. Zij leren de Schrift **verstaan**, geven **inzicht** en **doorzicht**.

Ds F. van Deursen is - als auteur in deze reeks - een nieuweling. Niettemin havelen wij zijn werken - en de Psalmen van harte bij u aan.

Hoe lezen wij, 2500 jaar nadat Nebukadnezar de tempel verwoestte, Psalmen als 74 en 79? Geven wij in ons hart de vrijzinnige verklaarder gelijk, die over Psalm 74 schreef: „religieus heeft dit lied ons weinig te zeggen”? Dan zult u daarover bij Ds Van Deursen wel andere dingen lezen.

En wat te denken van Psalm 26: „ik heb in onschuld gewandeld...?” Durft u dat, David na te zeggen? Om van de zogenaamde vloek- of wraakpsalmen maar te zwijgen.

Treffend is intussen wat de auteur daarover schrijft.

Zo zouden we door kunnen gaan, maar als u met ons van mening bent, dat zulke boeken onder Gods zegen uitgegeven moeten worden - mede met het oog op onze kinderen - zouden wij u willen vragen: helpt u ons dan a.u.b., door **ons steunfonds van middelen te voorzien** en/of een of meer van de nieuwe uitgaven reeds nu te bestellen en **vooruit te financieren**.

Hoe u helpen kunt

● U kunt ons helpen door uw bijdrage - klein of groot - over te maken op postrekening 1687126 t.n.v. N.V. Slavenburg's Bank, kantoor Barendrecht, ten gunste van de Stichting Steunfonds „De Voorzeide Leer”, rek. nr. 64 42 21 593.

● U helpt ons stellig óók door één of meer van de aangekondigde delen te bestellen en het bedrag direct dus **vooruit te betalen** op bovengenoemde postrekening. (U kunt ook beide doen!)

Het spreekt vanzelf dat de aanwending der verkregen gelden geheel onder controle blijft van het Stichtingsbestuur.

Het is onze hartelijke wens, dat de HERE veler harten zal neigen om ons te helpen een boekenreeks te doen verschijnen, die niet anders beoogt dan veel lezers te brengen tot de bede van de Psalmist: „De onderwijzing van Uw mond is mij meer dan zakken vol gouden tientjes” (vrij naar Ps. 119 : 72).

Mogen wij spoedig bericht van u ontvangen? Maakt u daarbij s.v.p. gebruik van onderstaand formulier.

De Stichting dankt u bij voorbaat en tekent met hartelijke groeten,

Voorzitter: C. van der Linden,
Pruimentuin 12, Barendrecht

Secretaris: A. de Blois,
Gr. Florisstraat 44, Schiedam

Penningmeester: M. J. Kind,
Boterbloem 10, Barendrecht

W. Blacquiére,
Munterslaan 5, Haarlem

J. van Katwijk,
Kerkakkerstraat 17, Rijsbergen (N.-Br.)

Aan de STICHTING STEUNFONDS „DE VOORZEIDE LEER”

Penningmeester: M. J. Kind, Boterbloem 10, Barendrecht

Ondergetekende:

Adres:

Woonplaats:

deelt u mede, dat hij/zij

f heeft overgemaakt op postrekening 186 71 26 van Slavenburg's Bank N.V., kantoor Barendrecht, ten gunste van de Stichting Steunfonds „De Voorzeide Leer”, rek. nr. 64 42 21 593.

hierbij bestelt de volgende boeken:*)

.... ex. Ds C. Vonk, Jozua	f 29,50
.... ex. Ds C. Vonk, Richteren	f 29,50
.... ex. Ds F. van Deursen, De Psalmen (II)	f 29,50
.... ex. Ds F. van Deursen, De Psalmen (I)	f 29,50

Het totaal bedrag zijnde f is overgemaakt op postrekennig 168 71 26 van Slavenburg's Bank N.V., kantoor Barendrecht, ten gunste van de Stichting Steunfonds „De Voorzeide Leer” te Barendrecht.

Handtekening:

*) De bestelde boeken worden bij verschijning franco toegezonden.

De onderstaande personen verklaren het streven van de Stichting Steunfonds „De Voorzeide Leer” te bevelen:

Dr M. J. Arntzen, Breukelen
Ds G. van Atten, Gorinchem
Ds C. Bakker, Enschede
Ds M. Bakker, Maastricht
Ds L. W. G. Blokhuis, Wezep
Ds K. Boersma, Haarlem
Ds W. Bousma, Wageningen
Drs K. A. Brill, Amstelveen
Ds G. v. d. Brink, Zwolle
Ds M. Doornbos, Ten Post
C. van Drimmelen, Barendrecht
Prof. Dr L. Floor, Pretoria, Z.-Afrika
Ds K. M. de Groot, IJsselmuider
Ds N. 't Hart, Steenwijk
Ds K. B. Holwerda, Doorn
Dr D. Holwerda, Zuidhorn
Ds J. F. van Hulst, JFzn, Amsterdam
Y. Jacobs, Scheveningen
Ds J. D. Janse, Haarlemmermeer
Dr A. C. de Jong, Oak Lawn 111, U.S.A.
Drs N. de Jong, Amsterdam
Dr B. Jongeling, Groningen
Ds R. Keesenberg, Vrijheid, Natal, Z.-A.
Ds P. K. Keizer, Groningen
Ds G. van Keulen, Emmeloord
Ds A. Koers, Wormer
Ir J. Krabbendam, Kafwijk aan Zee
Ds J. Kranenburg, Groningen
Ds C. van Leeuwen, Bilthoven
Ds W. J. van der Linde, Urk
J. A. Maris, Molenaarsgraaf
Ds J. Meester, Amsterdam
E. J. Messelink, Hardinxveld
Ds A. J. Moggré, Rijdsxwjk Z.-H.
Ds J. O. Mulder, Kampen
Ds H. van Ommen, Zaandam
J. van Oord, Dordrecht
Prof. Dr B. J. Oosterhoff, Apeldoorn
Ds L. E. Oosterhoff, Beverwijk
Prof. Dr K. J. Popma, Utrecht
Ds R. van der Post, Bergambacht
Ds E. R. Postma, Eindhoven
Ds W. G. Rietkerk, Eck en Wiel
Prof. Dr H. R. Rookmaaker, Diemen
Ds G. Roukema, Katwijk aan Zee
Ds W. Scheele, Arnhem
C. J. Schepen, Soest
Ds H. Schuurman, Heede
Ds H. Smit, Den Helder
Prof. Dr P. G. Smelik, Breukelen
Ds K. C. Smouter, Breda
Ds D. J. van Stelten, Nijverdal
Ds J. Stuy, Middenmeer
Ds B. Telder, Bilthoven
T. R. Tjerkstra, Amsterdam
Prof. Dr A. Troost, Amsterdam
Ds M. van Veelen, Soest
D. van der Veen, Middenmeer
Ds N. van der Veen, Ede
Prof. C. Veenhof, Kampen
Dr J. Veenhof, Basel, Zwitserland
A. Vegter, Voorburg
Ds P. Veldstra, Leerdam
Ds J. W. Verhey, Den Haag
Ds W. Vis, Leerdam
Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amstelveen
Ds H. de Vries, Elburg
Ds J. Waagmeester, Den Haag
Ir F. J. Wassink, Bloemendaal
Ds J. B. Welmers, Laag-Zuthem
Dr Ir P. Wesseling, Heemstede
J. G. de Wit, Driehuis-Velsen
Ds E. Zwarteveen, Voorthuizen
Mr W. C. van Zwieten, Utrecht

Boekbespreking

Het derde Afrika - Eschel Rhoodie
Buijten & Schipperheijn, Amsterdam
1971, 384 pp. f 15,90.

In juli 1971 is door uitgeverij Buijten & Schipperheijn een vertaling gepubliceerd van het in 1968 verschenen boek „The Third Africa” van de hand van Eschel Rhoodie, die enkele jaren in Den Haag als voorlichtingsambtenaar van de Zuid-Afrikaanse regering in en buiten Nederland heeft gepoogd begrip te vinden en te kweken voor het apartheidsbeleid, of zoals men tegenwoordig liever zegt: afzonderlijke ontwikkeling.

Er zijn verschillende redenen op te noemen waarom zowel het boek van Rhoodie zelf als het besluit om tot een Nederlandse uitgave ervan te komen met instemming zou moeten worden begroet.

Zonder mijzelf tot een voorstander van de apartheidspolitiek te rekenen meen ik - en het verblijdt mij dat ik hierin bij Charles Manning een medestander vind - dat ook tegenstanders van de apartheidspolitiek met dit boek hun voordeel kunnen doen.

Het boek munt uit door brede aanpak, goede stijl, kennis van zaken en praktische politieke toespitsing. Nochtans zal het niet de bedoeling zijn noch van de auteur noch van de Nederlandse uitgever, dat we zijn betoog klakkeloos accepteren. Het doet dan ook wat pijnlijk aan en wekt gevoelens van wrevel dat niet alleen de uitgever aandacht besteedt aan zijn hooggestemde motieven tot publicatie van dit werk, maar dat ook dr Jan van den Berg, voormalig ambassadeur van Nederland in Zuid-Afrika, een 17 pagina's lange aanbeveling geeft van het boek, en alsof dit alles nog niet genoeg was worden hieraan ten slotte nog uittreksels van maar liefst 9 kritieken toegevoegd. Een onbevooroordeeld lezer kan zich maar met moeite aan de indruk onttrekken dat de objectiviteit van het geschrevene hierbij ietwat in het gedrang komt - afgezien nog van de vraag wat de objectieve waarde van een Telegraaf-kritiek dan wel mag zijn.

Het doel dat Rhoodie met zijn publicatie beoogt laat zich als volgt onder woorden brengen. Hij beschuldigt de westerse mentaliteit van cynisme, een dubbele moraal, eigenbelang en onverschilligheid. De ondermijnende invloed van het communisme in Afrika - nog versterkt door de westerse onverschilligheid - wordt niet onderkend, evenmin als de invloed van het zwarte extremisme op de voor Zuid-Afrika relevante resoluties van de Verenigde Naties. Rhoodie propageert een op westerse leest geschoeid en vurig anti-communistisch politiek-economisch beleid op basis van een multiraciaal bondgenootschap en dat ten slotte zal uitmonden in een gemeenschappelijke markt. Dit beleid wordt reeds sinds 1965 door Zuid-Afrika en andere zuidelijke Afrikaanse landen nagestreefd, maar is steeds door de westerse pers die sterk onder invloed staat van de linkse krachten, stelselmatig gebagatelleerd of gekarikaturiseerd. Eerst in 1970 wist het dagblad Trouw te melden dat Zuid-Afrika haar isolement had doorbroken. (pag. 353)

De landen waarop dit nieuwe Zuid-Afrikaanse buitenlandse (en wat werkgelegenheid betreft deels ook binnenlandse) beleid betrekking heeft zijn de landen van het Derde Afrika, te weten: Zuid-Afrika, de Portugese provincies Angola en Mozambique, de voormalig Britse protectoraten Botswana, Lesotho en Swaziland, de voormalig Centraal-Afrikaanse Federatie nml. Rhodesië, Malawi en Zambië (dit laatste gebied is politiek gezien een zwakke schakel in de reeks) en de Zuid-Afrikaanse „provincie” Zuid-West Afrika (Namibië). De doelstelling van het beleid is echter van dien aard dat de betrekkingen tot ieder willekeurige Afrikaanse staat kunnen worden uitgebreid. Zo zijn reeds vriendschappelijke besprekingen gevoerd met Madagascar en Malagasy en blijken Ghana en Kenya geïnteresseerd.

De vreedzame en stabiliserende evolutie welke Zuid-Afrika aan regionale ontwikkeling tracht te koppelen, en welke voor de aparte staten op binnenlands niveau politieke, sociale en culturele „autonomie” inhoudt, met uitzondering van typisch buitenlandse politieke kwesties zoals defensieproblemen en buitenlandse zaken, anderzijds daarentegen economische afhankelijkheid inhoudt van Zuid-Afrika staat in schril contrast met de politieke woelingen, staatsgrepen en slachtpartijen in de vele jonge Afrikaanse zwarte staten. Bovendien blijkt uit de geografische ligging, de bodemgesteldheid, het wegenet en de havens dat economische gebondenheid aan Zuid-Afrika een pragmatische onontkoombaarheid is en zeker voor Zuid-Afrika zeer realistisch.

Rhodie stelt overigens nadrukkelijk dat de ontwikkelingen van een gemeenschappelijke markt niet zal leiden tot politieke integratie. Samengevat komen zijn argumenten erop neer dat de Afrikaanse stammen onderling het bestuursrecht elkaar zouden betwisten, resp. van elkaar niet zouden erkennen, verder dat de Indiërs, de Chinezen en kleurlingen liever onder blank bestuur staan dan onder de Bantoes en ten slotte omdat de blanke minderheid in Zuid-Afrika niet zoals de Nederlanders in Indonesië een Europees thuisland hebben, maar dat hun verblijf in Zuid-Afrika juist niet van tijdelijke aard is. Rhodie wijst ook op het mislukken van de Britse integratiepolitiek in Rhodesië en Biafra en stelt dat geen enkel volk of stam vrijwillig afstand doet van zijn historisch gegronde cultuur ten gunste van een twijfelachtige en „abstracte” ideologie.

Rhodie verdedigt het apartheidsbeleid op grond van het multinationale karakter van het land en wil conflicten tussen verschillende culturen voorkómen door de weg vrij te maken voor een afzonderlijke politiek en culturele ontwikkeling. Verschillende zwarte staatshoofden blijken ook zélf voorstander te zijn van een apartheidsbeleid (pag. 324). Men blijkt bevreesd te zijn voor het verlies van de eigen traditie.

Zuid-Afrika creëert thans de zgn. „thuislanden” voor de verschillende Bantoesstammen, b.v. Transkei, Ovamoland, om zodoende elk van deze naties te voorzien van een eigen grondgebied waarbinnen zij autonoom kunnen zijn en het ligt in de bedoeling dat deze „territoriale apartheid” ook zal worden toegepast op de thuislanden voor de Zoeloes, de Tswana's etc. (p. 129) Op grond hiervan kan Rhodie zeggen dat een beleid van differentiatie tussen de verschillende rassen niet alleen historisch gerechtvaardigd is en moreel verantwoord, maar ook sociaal-politiek gezond en reëel is (p. 127). Daar komt bij dat er veel wordt gedaan om de Bantoe-ontwikkeling die thans reeds 60% geletterd is, te bespoedigen; men gelooft in de mogelijkheid van een zwart competent bestuur en derhalve moet niet een zwarte elite worden opgeleid maar de gehele zwarte massa. Dat houdt in dat de Zuid-Afrikaanse regering een al te eenzijdige of andersoortige ontwikkeling in de toekomstige Bantoe-thuislanden zoveel mogelijk wil voorkomen.

Het is m.i. een positief te waarderen punt in Rhoodie's boek dat hij ons van de complexiteit van de raciale verscheidenheid, kortom van de ingewikkelde bevolkingssamenstelling in zuidelijk Afrika bewust maakt.

Zo traceert hij alleen al in Zuid-West Afrika een verscheidenheid van maar liefst 12 raciale groepen. Het gaat dan ook niet aan om in een dergelijke structuur het beginsel „one man one vote” toe te passen als de zwakkere groepen onder deze stammen daarbij hun nationale eigenheid zouden dreigen te verliezen. Het blijkt vaak zo te zijn dat verschillende stammen elkaar naar het leven staan; dit heeft niet zelden te maken met reinheidswetten (i.c. vermenging met blanke kolonisten in het verleden) zoals b.v. blijkt bij de Rehobothers in Zuid-West Afrika die door hun buurstammen als bastaards worden beschouwd en van hun historische grondrechten worden beroofd.

Ik acht het een van de meest geloofwaardige argumenten vóór de apartheidspolitiek dat zij nml. geen inbreuk pleegt op, of afrekent met een onvervreemdbaar cultureel erfgoed dat een Afrikaanse Bantoesam gemeenschap bijeenhoudt. Op deze gronden kan en mag men een apartheidspolitiek niet verwerpelijk achten.

Er werken maar liefst 530.000 geregistreerde buitenlandse Bantoes als ongeschoolde arbeiders (hier is het westen de eerste om het eufemisme „werknemers” te gebruiken) in Zuid-Afrika. De reden daarvoor is dat de thuislanden niet in staat zijn werk te bieden. Rhoodie stelt dat de zgn. „trekarbeid” ook een veiligheidsklep is omdat werkeloosheid economische en ook politieke pressie kan scheppen. Toch blijft het bedroevend dat de thuislanden slechts een vijfde deel van het verdiende geld terugzien én dat het hier slechts gaat om een éénjaarlijkse werkgelegenheid terwijl de familieband nadelig wordt onderbroken (toeneming homoseksualiteit en prostitutie). Rhodie verdedigt het systeem van de trekarbeid op grondslag van de vrije wil, maar het alternatief van het sterven van de hongerdood zal ieders lach op zijn gezicht van schrik doen besterven. Er gebeurt totaal niets om structureel iets te verbeteren aan de werkgelegenheidssituatie in deze thuislanden zodat de Bantoes die na een jaar verblijf in Zuid-Afrika geschoold als bestuurder, machinist of bankwerker terugkeren geen enkele kant op kunnen. Dit hangt m.i. samen met een door Rhodie geheel verzwegen aspect van deze thuisland-politiek, nml. dat de ongeveer miljoen Bantoes welke in deze zgn. hervestingsgebieden zijn ondergebracht, mensen zijn die geen enkele economische waarde voor het belang van Zuid-Afrika representeren, versleten, afgesloofde, uitgeputte mensen zonder verder levensperspectief, waar Zuid-Afrika geen centje sociale dienstverlening aan wil opofferen. Men vergelijk hiervoor het ont-hutsende boek van pater Cosmas Desmond (een geestelijke die als uitzondering toegang had tot

deze gebieden!) „The discarded people” waarvoor hijzelf huisarrest heeft gekregen.

Een man als Eschel Rhoodie die zoveel oog blijkt te hebben voor economische realiteiten had toch in zijn boek iets mogen vermelden over de levensvatbaarheid van deze zgn. „homelands”.

Toch sympathiseer ik met Rhoodie wanneer hij de verwerpelijkheid van het Britse imperialisme aantoonde, dat steeds kunstmatige en willekeurige staten heeft afgebakend, terwijl de grenzen dwars door stammen en taalgroepen werden heen getrokken. Dat hier constitutionale en politieke fouten zijn gemaakt onthefte de Zuid-Afrikaanse regering echter nog niet van een morele plicht om waar nodig herstellende grenscorrecties toe te passen waardoor de historische gebondenheid van een bepaalde stam aan een bepaald grondgebied blijft gewaarborgd. Deze zorg voor de afzonderlijke stammen blijkt toch ook weer niet zóver te gaan en begrijpelijk is dat ook wel, want de stammen die historisch gezien de meeste rechten op het gebied zouden mogen doen gelden zijn de Bosjesmannen en de Hottentotten. Deze stammen zijn door de blanken vanuit het zuiden, door de Bantoes vanuit het noorden verdreven. De Bosjesmannen worden op dusdanige wijze met uitsterving bedreigd dat zij alleen al om deze redenen geen enkele aanspraak maken. Voldoende reden voor Zuid-Afrika om met deze stammen verder geen rekening te houden. Maar laten wij dan toch eerlijk zeggen dat hier niet van een consequent beleid sprake is maar van geo-politieke willekeur!

Het is gemakkelijk om zich te laten meeslepen door Rhoodie's briljante stijl en details van zaken waar zeker menigeen niet eens het bestaan van afgist. Toch blijkt er veel misleidend in zijn methode van indeling te zijn. Totaal geporteerd voor de idee van regionale politiek en economische samenwerking in geheel zuidelijk Afrika, moet men alle gegevens voor de afzonderlijke staten uit alle verschillende hoofdstukken zelf bijeenzoeken. Wanneer men bovendien hetzelfde doet voor vraagstukken van meer beschouwelijke aard blijkt de politiek die Rhoodie verdedigt niet half zo humanitair als hij probeert waar te maken. Ten eerste is daar de tot tweemaal toe geciteerde uitspraak van Prof. Matthews (pag. 51) dat morele opvattingen de overwinning niet brengen, maar dat het aankomt op welbegrepen eigenbelang en pragmatisme. Dit eigenbelang nu is niet zomaar een losse kreet, maar een fundamentele beschouwing van Rhoodie waaraan hij een uitvoerige rechtvaardiging verbindt. Rhoodie vindt eigenbelang kortom een moreel verantwoord woord.

Als Christen - tenminste als iemand die in zijn persoonlijk en maatschappelijk handelen uiting wil geven aan en van zijn religieuze overtuiging - zal men tevergeefs zoeken naar een Christelijk fundament voor Rhoodie's betoog. Het Christendom zelf beschrijft hij niet anders dan in termen als westerse beschaving, meer-partijen systeem, parlementaire democratie etc. terwijl als grondslag voor de Christelijke cultuur het gezag en de wet wordt gesteld. Om duidelijk te maken dat het hier om een cultuur gaat die door de inheemse bevolking niet kan worden aangevoeld, laat staan worden nagebootst, vermeldt Rhoodie dat de meeste zwarte Afrikanen de abstracte termen in hun taal missen om de wijsgerige gedachten die aan de democratische beginselen ten grondslag liggen te omschrijven. (pag. 291)

Zuid-Afrika is voor Rhoodie een „wetsgetrouwe gemeenschap”. (pag. 263) Ik zou daar een kanttekening bij willen maken en wel deze, dat wanneer hierbij niet naar de inhoud en de context wordt gevraagd van dit gezag en deze wet men hier geen onderscheid meer kan maken tussen een wetsgetrouwe gemeenschap zij het in Zuid-Afrika, zij het in Nazi-Duitsland, zij het in communistisch Rusland of China. Want ieder op zijn beurt is evenzeer een wetsgetrouwe gemeenschap. Voor het Christendom is nu juist niet „wet” het beslissende woord, maar „liefde” waarin de gehele wet wordt samengevat! Mij dunkt, dat is een kanttekennig die het een en ander nogal raakt.

Een heel andere zaak is of men zich als Christen mag, of zelfs moet verzetten tegen de steeds verder om zich heengrijpende invloed van het communisme. Het is in ieder geval duidelijk genoeg dat Rhoodie in het communisme een reële bedreiging ziet voor de regionale politiek-economische ontwikkeling van het Derde Afrika.

Maar aan deze vraag zou eigenlijk nog een andere vraag vooraf moeten gaan. Hoe is het namelijk te verklaren dat Rhoodie zich enerzijds opwerpt als een verdediger van het zuidelijk Afrika dat méér westers georiënteerd blijkt te zijn dan het westen zelf, anderszijds echter hetzelfde westen van cynisme, onverschilligheid, dubbele moraal beschuldigt en het zelfs verwijt, in ieder geval wat de berichtgeving betreft, geheel in handen gevallen te zijn van het communisme. Eenzelfde beschuldiging uit hij aan het adres van de Verenigde Naties, waarbij hij zover gaat te beweren dat men hier de wereldveiligheid in gevaar brengt door terrorisme op willekeurige plaatsen toe te staan en op andere plaatsen in te grijpen, problemen scheidt waar ze niet zijn door op kleinigheden te letten en de werkelijke fundamentele problemen van geno-

Betaling abonnementsgelden

Op 1 april is de 16e jaargang van „Opbouw” begonnen.

Mogen we onze abonnees verzoeken hun abonnementsgeld zo spoedig mogelijk te storten op girorekening 2580477 t.n.v. Drukkerij „Steenbergen” te Zeist, met bijvermelding „voor Opbouw”.

Het abonnementsgeld bedraagt f 15,— per jaar; studenten betalen f 12,— per jaar; buitenland f 20,— per jaar, lucht-post f 40,— per jaar.

Bij voorbaat hartelijk dank.

De administratie

cide, uithongering, ziekte en analfabetisme uit de weg te gaan. De beschuldigingen zijn m.i. te zwaar dan dat men ze met holle retoriek zou kunnen afdoen.

Een dermate verknijpt beeld van het westen zoals dit door Rhoodie wordt opgeroepen - het is maar een suggestie van mij persoonlijk - ver-raadt de mentaliteit van een man die innerlijk in grote onzekerheid en angst verkeert. De onzekerheid omtrent de steun uit de westerse wereld waar zo verlangend naar wordt uitgezien en de angst om geïsoleerd te staan. Die angst is ook allermintst verbeelding. Het beeld dat Rhoodie geeft van Centraal Afrika dat verscheurd wordt door revolutie, economische stagnatie en bloedvergieten weegt niet op tegen de bedreiging vanuit datzelfde deel van Afrika dat gedragen wordt door het Pan-Afrikisme en de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE) waardoor ook Zambië wordt „aangetast” en Botswana (hoewel niet door Rhoodie vermeld). Zo is de eenheid in het Derde Afrika evenzeer een vertekening: In Lesotho is ondanks democratische verkiezingen de macht gegrepen door Chief Jonathan die zich zijn positie zag ontgaan. In de daarop volgende guerilla in het heuvelland zijn mede door Zuid-Afrikaanse militaire hulp (helicopters) enige tientallen doden gevallen. In Malawi is iedere oppositiepartij verboden. In Ovamboland heeft een staking van 13.000 zwarte arbeiders plaats gehad die meer loon willen. Botswana tenslotte heeft handelsbetrekkingen met het oostblok aangeknoopt. Behalve deze reële politieke bedreiging zal Zuid-Afrika in de komende tien jaar te maken krijgen met een chronisch tekort aan electriciteit, water en olie. De 9 ontwikkelingsprojecten die Rhoodie zo trots opsomt hebben alle onder méér ten doel Zuid-Afrika te voorzien van water en electriciteit, terwijl in Angola en op andere plaatsen naarstig naar oliebronnen wordt gespeurd. Als nu het beeld van de angst van waaruit ik meen dat Eschel Rhoodie schrijft iets reëler is geworden behoeft het m.i. ook geen verbazing te wekken dat hij een uitbreiding van de NATO aanbeveelt en daarbij uitvoerig het belang van Zuid-Afrika als strategisch waardevol (uranium, diamant, titanium, germanium) benevens het belang van de kaaprouten voor mammoeth tanks, de ontwikkeling in Zuid-Afrika van onderzeebootbestrijding, geleide-projectielen en raketten en ten slotte het aanwezig zijn van een atoomreactor en twee atoomversnellers, zo uitvoerig tracht aan te tonen.

Omdat het niet de bedoeling is de vraag uit de weg te gaan of men zich tegen het communisme mag verzetten, moet het mij op deze plaats van het hart dat onchristelijke communisten in een groot gedeelte van „bezet” Angola scholen hebben opgericht, terwijl de Christelijke Portugezen 400 jaar lang zich niets gelegen hebben laten liggen aangaande de ontwikkeling van de inheemse bevolking. Nu wij het toch over de verdediging van een Christelijke cultuur hebben zou ik wel het verschil willen onderstrepen tussen een cultuur waarbij alleen een deel van de bevolking deelgenoot is van de cultuurvruchten, en een cultuur waarin men tracht allen dezelfde vruchten toe te spelen. Ik ben bereid een Christelijke cultuur te verdedigen - desnoods met wapengeweld - maar dat moet dan een cultuur zijn waarin ik niet de enige belanghebbende ben! En ik vrees toch dat dat in Afrika niet het geval is, ook al zijn er lichtpunten die op verbetering wijzen. Het wil niet zeggen dat ik het nu van communistische machthebbers verwacht. Als Christen verwacht ik ook helemaal geen „overwinning” op welk goddeloos politiek stelsel dan ook, maar ik verwacht het wél van gerechtigheid op aarde, waartoe wij als Christenen geroepen zijn.

Om op het betoog van Rhoodie terug te komen moeten wij concluderen dat zijn boek door-

trokken is van een fundamenteel gegeven: de angst om door het communisme te worden overmeesterd, ofwel door zwarte extremisten (eventueel gesteund door communisten) in zee te worden gedreven.

We hebben reeds de vraag gesteld of dit dilemma reëel was, gezien door iemand in onzekerheid en angst van zijn monopoliepositie te worden verstoten. Welnu, die angst mag dan op zichzelf - zeker als Christen - onzalig aandoen, overdreven is zij zeker niet!

Terecht wijst Rhoodie m.i. op de Drie-Continenten-Conferentie op Cuba in Havana, januari 1966, waar met name door communistisch China de nadruk werd gelegd op het bevorderen van een communistische machtgrep met alle middelen, in de nog resterende pro-westerse landen in Latijns-Amerika, Azië en Afrika. Wat zich momenteel in Angola en Mozambique afspeelt ziet hij als direct gevolg van deze conferentie. Vandaar ook dat hij de hulp van China aan een spoorlijn in Zambië, bedoeld om koper te transporteren naar dit machtsblok dat binnen 20 jaar tijd arm zal zijn aan delfstoffen, niet los kan koppelen van China's wens vaste voet te zetten op Afrikaanse bodem, hetgeen weer alles te maken heeft met de belofte van China aan de werkers aan deze spoorlijn om zich blijvend te mogen vestigen in Zambië.

Mijns inziens maakt Rhoodie een grote fout door het Westen te verwijten het communisme vrij spel te geven, terwijl in feite het westen niet is overmeesterd maar feitelijk zijn politieke rol in het wereldgebeuren lijkt te hebben uitgespeeld. Vandaar dat zowel het democratische systeem als het communistische systeem aan een diepgaand onderzoek zouden moeten worden onderworpen, omdat de scheidslijn per definitie niet valt bij democratie of communisme maar bij dat systeem waarbij de gerechtigheid die God behaagt het meest tot zijn recht komt. En als de zaken zó mochten staan vrees ik het ergste voor de ontwikkelingen als wij in dit soort generaliserende en onware vertekeningen blijven steken.

Worden wij door Rhoodie ondanks zijn ongetwijfeld oprechte bedoelingen niet getrokken in een koude-oorlog-problematiek van de vijftiger jaren, terwijl de wereldgeschiedenis sindsdien alweer zoveel verschillende nuanceringen te zien heeft gegeven? Zullen wij dan nooit leren om af te zien van jacht op ketters op grond van leuzen? Zullen wij dan nooit leren dat wij zelfs als Christenen niet het recht in eigen hand mogen nemen en ons een oordeel aanmatigen omtrent andermans gedrag zonder daar zijn motieven bij te betrekken? Ik meen dat wij dit stadium in het westen wel dégelijk te boven zijn, maar moet helaas vaststellen dat Rhoodie midden in deze problematiek is blijven steken. Wij leven toch in een wereld waarin al geruime tijd handelsverdragen bestaan tussen oost en west ongeacht zelfs de buitenlandse politiek van beider stelsels! Of mag dit soms niet waar zijn.

Tot slot nog een tweetal conclusies. De eerste is deze, dat gezien de getallen, de bodemschatten en de paraatheid van troepenmacht het mij uitgesloten lijkt dat Zuid-Afrika enige NATO-hulp van node heeft om een intern Afrikaanse communistische aanval af te slaan. Ten tweede dat van een grootscheepse communistische landingspoging op Afrikaanse grondgebied vooralsnog niets is gebleken zodat NATO-hulp slechts bij wijze van potentiële hulp in het vooruitzicht zou kunnen worden gesteld.

De westerse kapitaalinvesteringen die Zuid-Afrika zo hard nodig heeft ter ontplooiing van eigen bodemschatten zouden contractueel vastgelegd, niet alleen aan blank Zuid-Afrika en het westen maar vooral ook aan de potentiële bevolking ten goede moeten komen.

Amsterdam. MARC DE KLIJN

KERKNIEUWS

Beroep aangenomen — Ds H. Kiezebrink te Almkerk-Giessendam, heeft het beroep naar de Geref. Kerk B.V. te Baarn aangenomen.

Middelburg — De Geref. Kerk van Middelburg zou graag contact op nemen met predikanten die in de maanden juni, juli en augustus in Zeeland verblijven en genegen zijn de kleine gemeente van Middelburg een zondag te dienen.

Alleen 23 juli en 13 augustus zijn bezet!
Contactadres voor preekvoorziening: K. de Graaf, Duinstraat 33, Koudekerke.

STUDENTENLEVEN

Sola Scriptura

Voor het studentendispuut „Sola Scriptura”, uitgaande van de „Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato”, hoopt D.V. 4 mei a.s. om 19.30 uur in gebouw Cunera, Nieuwe Gracht 32 te Utrecht, Ir J. van der Graaf te Huizen, te spreken over het onderwerp „Droom en gestalte i.v.m. de theocratische gedachte”.

Belangstellenden zijn van harte welkom.

Redactieleden

Ds H. Amelink, Drs H. de Jong, D. W. L. Milo, Prof. C. Veenhof, Ds G. Visee, Drs H. E. S. Woldring.

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.), tel 0 1843 - 232.

Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”

secretaris-penningmeester: W. Kapper, van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Tel. 0 30 - 711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, Zeist. Tel. 0 3404 - 12452.

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 2580477.
Advertentieprijs ... 25 ct per mm.
Familieberichten ... 20 ct per mm.

BIJBELS DENKEN OVER ISRAËL EN DE KERK

door Mevrouw E. W. Hiebendaal

TWEDE BUNDEL

met onder meer

Pasen - omer - Pinksteren en Het nieuwe verbond, e.a.

Prijs f. 3,90

Uitgave Comité tot verbr. van de Waarheid der Schriften. Rotterdam. Giro 346974.
Tel. (010) 285076

WIE WIL GRAAG KOMEN HELPEN IN MOEDERLOOS GEZIN ?

Vader met 4 kinderen.
Leeftijd van de kinderen variëren van 13-18 jaar (2 jongens, 2 meisjes)

Brieven onder nr. 284 bureau „Opbouw”, Slotlaan 220, Zeist.

Aangeboden:

4-KAMERFLAT TE ARNHEM

vanaf 24 juni t/m 29 juli
à f 125,— per week.

H. W. Vreemann,
Dukenburgstraat 23, Arnhem.

Plaats uw familieberichten
in dit blad.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

★

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk